

Функціонування і розвиток механізмів державного управління

УДК 349.3

Омельяненко Віталій Анатолійович

доктор економічних наук, професор

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка;

Інститут економіки промисловості НАН України

Omelyanenko Vitaliy

Doctor of Economic Sciences, Professor

Sumy State Pedagogical University;

Institute of Industrial Economics of NAS of Ukraine

ORCID: 0000-0003-0713-1444

Гордієнко Володимир Володимирович

аспірант

Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка

Hordiienko Volodymyr

PhD Student of the

Sumy State Pedagogical University

**ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗРОБЛЕННЯМ ІНКЛЮЗИВНИХ
СОЦІАЛЬНИХ СТАНДАРТИВ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ
ПРОЄКТУВАННЯ, ЦИФРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНІ
АСПЕКТИ¹**

**PUBLIC MANAGEMENT OF THE DEVELOPMENT OF INCLUSIVE
SOCIAL STANDARDS: CONCEPTUAL BASES OF DESIGN, DIGITAL
TRANSFORMATION AND REGIONAL ASPECTS**

¹ Дослідження проведено в межах наукових проєктів «Організаційно-економічне забезпечення повоєнного сталого розвитку територій на основі інфраструктурно-сервісної методології розвитку інноваційних спільнот» та «Цифрові трансформації для забезпечення цивільного захисту та повоєнного відновлення економіки в умовах екологічних і соціальних викликів», що виконуються за рахунок коштів МОН України, та за підтримки іменної стипендії Верховної Ради України для молодих учених-докторів наук

Анотація. Вступ. Інклюзивність соціальних стандартів є надзвичайно актуальною в сучасних умовах через необхідність забезпечення рівних можливостей і доступу до базових послуг для всіх членів суспільства, незалежно від їхніх соціальних, економічних, фізичних чи інших особливостей. Мета дослідження – визначити інструментарій удосконалення публічного управління розробленням інклюзивних соціальних стандартів. Результати. Визначено, що інклюзивність соціальних стандартів – це концепція, яка передбачає створення таких соціальних норм і політик, що сприяють забезпеченню рівних прав і можливостей для всіх членів суспільства. Обґрунтовано, що процес інклюзії у соціальних стандартах починається з того, що розробники політик і нормативів прагнуть не просто уникнути дискримінації, але й активно створювати умови, в яких кожна людина, незважаючи на її обмеження або особливості, може мати доступ до основних соціальних послуг, освіти, медицини, працевлаштування і участі в громадському житті. Визначено основні складові концепції інклюзивних соціальних стандартів. Показано, що оцінка інклюзивного соціального стандарту потребує використання відповідних індикаторів, які дозволяють вимірювати ступінь доступності, рівність можливостей та інтеграцію різних соціальних груп у систему соціального захисту та інфраструктури. Розглянуто регіоналізацію та локалізацію соціальних стандартів як ключові процеси, що дозволяють адаптувати національні соціальні політики до специфіки окремих регіонів та громад. Визначено основні принципи інклюзивності в реалізації соціальних стандартів. Запропоновано інноваційний підхід до розроблення соціальних стандартів «Соціальний стандарт 4.0», що базується на інтеграції цифрових технологій, суспільного залучення та персоналізованих рішень для створення гнучких, адаптивних і ефективних соціальних стандартів. Розглянуто та систематизовано ключові напрями формування інклюзивних соціальних стандартів полягають у створенні доступного та

справедливого соціального середовища для всіх груп населення. Перспективи дослідження полягають у розгляді конкретних проєктів соціальних стандартів з позицій інклюзивності.

Ключові слова: соціальні стандарти, інклюзивність, інновації, проєкти, рішення, публічне управління.

Summary. *Introduction. The inclusiveness of social standards is extremely relevant in modern conditions due to the need to ensure equal opportunities and access to basic services for all members of society, regardless of their social, economic, physical or other characteristics. The purpose of the study is to determine the tools for improving public administration by developing inclusive social standards. Results. It is determined that the inclusiveness of social standards is a concept that involves the creation of such social norms and policies that contribute to ensuring equal rights and opportunities for all members of society. It is substantiated that the process of inclusion in social standards begins with the fact that policy and regulatory developers seek not only to avoid discrimination, but also to actively create conditions in which every person, despite their limitations or characteristics, can have access to basic social services, education, medicine, employment and participation in public life. The main components of the concept of inclusive social standards are determined. It is shown that the assessment of an inclusive social standard requires the use of appropriate indicators that allow measuring the degree of accessibility, equality of opportunities and integration of various social groups into the system of social protection and infrastructure. The regionalization and localization of social standards are considered as key processes that allow adapting national social policies to the specifics of individual regions and communities. The main principles of inclusiveness in the implementation of social standards are determined. An innovative approach to the development of social standards "Social Standard 4.0" is proposed, which is based on the integration of digital*

technologies, public engagement and personalized solutions for creating flexible, adaptive and effective social standards. The key areas of the formation of inclusive social standards are considered and systematized, namely, the creation of an accessible and fair social environment for all population groups. The prospects of the study are to consider specific projects of social standards from the perspective of inclusiveness.

Key words: *social standards, inclusiveness, innovations, projects, solutions, public administration.*

Постановка проблеми. Інклюзивність соціальних стандартів є надзвичайно актуальною в сучасних умовах через необхідність забезпечення рівних можливостей і доступу до базових послуг для всіх членів суспільства, незалежно від їхніх соціальних, економічних, фізичних чи інших особливостей. У світі, який постійно змінюється і стикається з численними викликами, такими як зростаюча нерівність, старіння населення, внутрішні та міжнародні міграційні потоки, питання інклюзивності набувають особливої гостроти. Суспільство, яке прагне сталого розвитку, не може ігнорувати потреби вразливих груп, таких як люди з інвалідністю, малозабезпечені сім'ї, діти, люди похилого віку або внутрішньо переміщені особи. Інклюзивні соціальні стандарти дозволяють створювати умови для повноцінної інтеграції цих груп у суспільне життя, що сприяє їхньому добробуту та реалізації потенціалу. Окрім того, така підхід знижує соціальну напругу, посилює соціальну згуртованість і сприяє економічному розвитку, адже всі громадяни отримують можливість брати участь у життєдіяльності суспільства. В умовах глобальних трансформацій, таких як цифровізація та зміна підходів до соціальної політики, інклюзивність стає невід'ємною частиною ефективною системи соціальних стандартів. Цей принцип дає змогу адаптувати соціальні механізми до різноманітних потреб населення та враховувати специфіку регіональних,

культурних та економічних умов. Інклюзивність є не лише етичним зобов'язанням, але й стратегічною необхідністю для побудови справедливого та стійкого суспільства.

Аналіз досліджень і публікацій засвідчує увагу дослідників до проблем інклюзії соціальних стандартів, зокрема забезпечення рівного доступу до соціальних послуг, трансформації освітньої сфери та формування безбар'єрного середовища [1; 3]. Науковці аналізують організаційно-методичні аспекти діяльності інклюзивно-ресурсних центрів [6] та розробляють концепції трансферної політики у соціальній сфері [8]. Значну увагу приділено питанням соціального захисту осіб з інвалідністю, особливо в умовах конфліктів [5; 14]. Дослідження також охоплюють аспекти управління розвитком соціально-економічних стандартів та інноваційні рішення для громад [7; 11]. Міжнародний досвід із впровадження інклюзивної політики є ще одним важливим фокусом досліджень [13; 15]. Проведений аналіз вітчизняних досліджень показав, що **невирішеним питанням** є визначення напрямків удосконалення розробленням соціальних стандартів на засадах інклюзивності.

Мета дослідження – визначити інструментарій удосконалення публічного управління розробленням інклюзивних соціальних стандартів.

Виклад основного матеріалу. Інклюзивність соціальних стандартів – це концепція, яка передбачає створення таких соціальних норм і політик, що сприяють забезпеченню рівних прав і можливостей для всіх членів суспільства. Вона орієнтована на подолання соціальних бар'єрів, які можуть виникнути через різноманітність фізичних, соціальних, економічних або культурних характеристик людей. Інклюзивність передбачає врахування потреб різних верств населення, у тому числі тих, хто належить до вразливих груп (діти, старші люди, національні меншини, малозабезпечені верстви та внутрішньо переміщені особи та ін.). На рис. 1 показано основні складові концепції інклюзивних соціальних стандартів.

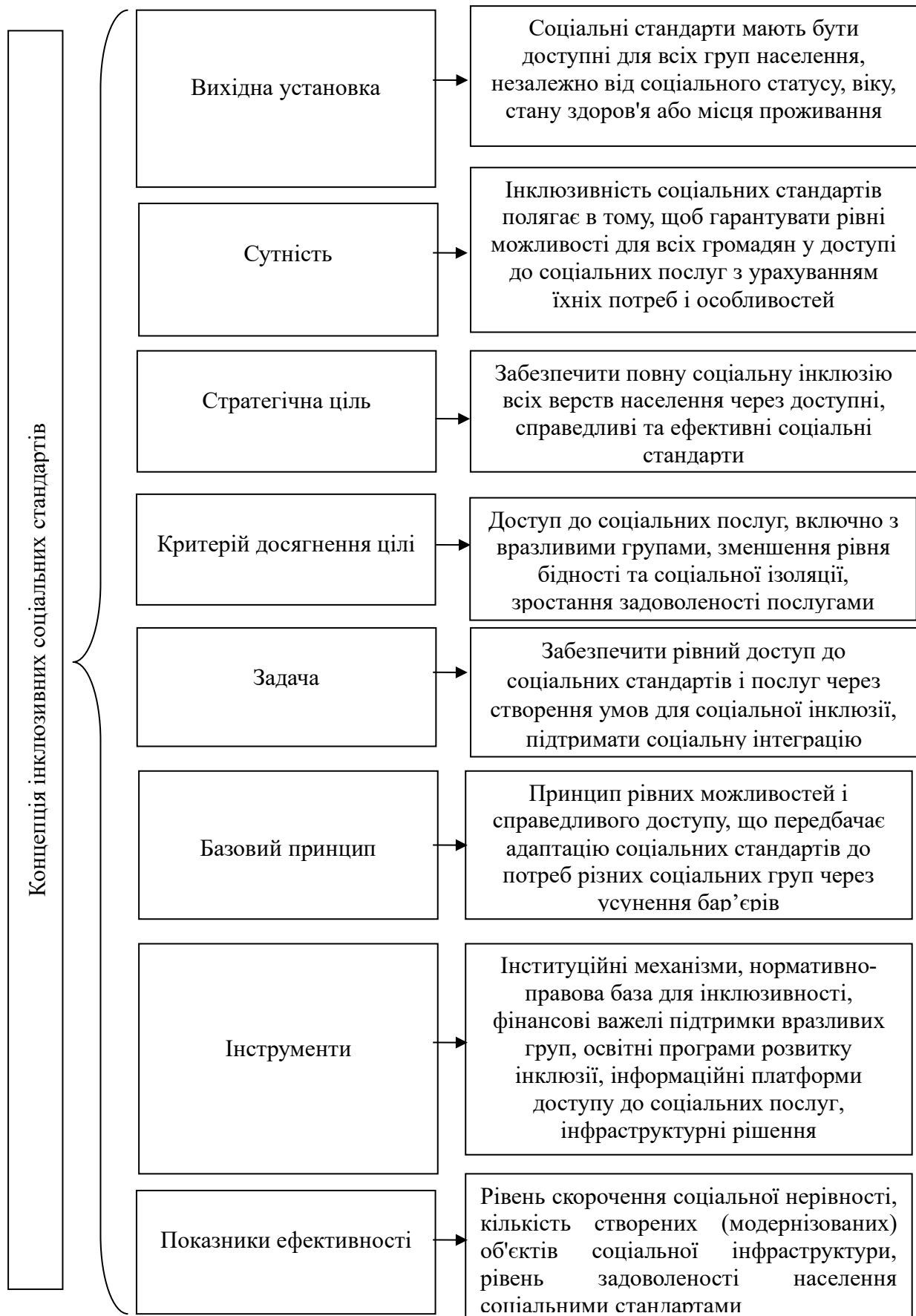

Рис. 1. Основні складові концепції інклюзивних соціальних стандартів
Джерело: розроблено авторами

Оцінка інклюзивного соціального стандарту потребує використання відповідних індикаторів, які дозволяють вимірювати ступінь доступності, рівність можливостей та інтеграцію різних соціальних груп у систему соціального захисту та інфраструктури (табл. 1).

Таблиця 1

Індикатори оцінки інклюзивності соціальних стандартів

Оцінювання	Індикатор	Опис	Мета
Доступність соціальних послуг	Відсоток населення, яке має доступ до базових соціальних послуг (медичні, освітні, соціальні послуги)	Охоплення соціальними послугами різних верств населення, зокрема осіб з інвалідністю, літніх людей, внутрішньо переміщених осіб (ВПО), етнічних меншин та інших вразливих груп	Виявлення бар'єрів, які обмежують доступ до соціальних послуг для різних категорій громадян
Рівень бідності та економічної нерівності	Відсоток населення, яке проживає за межею бідності, або індекс Джині (рівень економічної нерівності).	Оцінка рівня матеріальної забезпеченості вразливих груп населення, включаючи сім'ї з низьким доходом, багатодітні родини та людей, які перебувають у складних життєвих обставинах	Визначення рівня економічної інклюзії та доступу до матеріальних ресурсів
Інклюзивність інфраструктури	Відсоток громадських місць, установ і транспорту, що є доступними для осіб з обмеженими можливостями	Оцінка фізичної доступності міської інфраструктури (наявність пандусів, ліфтів, тактильних плиток, адаптованого транспорту тощо)	Забезпечення безбар'єрного доступу до інфраструктури та суспільних ресурсів
Доступ до освіти	Відсоток дітей та молоді з вразливих груп, які мають доступ до інклюзивної освіти	Оцінка рівня інтеграції в освітній процес для всіх категорій дітей і молоді незалежно від їхнього соціального статусу чи фізичних можливостей	Підвищення рівня освіченості та можливостей для соціальної інтеграції через освіту
Соціальна інтеграція вразливих груп	Відсоток людей з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб, етнічних меншин,	Оцінка рівня соціальної участі різних груп у житті громади через волонтерські ініціативи, культурні та освітні	Вимірювання соціальної інтеграції та активної участі у місцевих

	які беруть активну участь у громадському житті	проекти	ініціативах
Рівень зайнятості вразливих груп	Відсоток працевлаштованих серед людей з інвалідністю, ВПО, етнічних меншин та інших вразливих груп	Оцінка рівня доступу до ринку праці для різних категорій громадян, включаючи наявність адаптованих робочих місць	Забезпечення рівних можливостей для працевлаштування та економічної інтеграції
Доступ до медичних послуг	Відсоток населення, яке має доступ до медичних послуг незалежно від соціального статусу чи фізичних можливостей	Оцінка рівня медичного обслуговування для осіб з обмеженими можливостями, осіб похилого віку та інших вразливих груп	Гарантування рівного доступу до якісної медичної допомоги
Соціальна захищеність	Відсоток населення, яке отримує соціальну допомогу (пенсії, субсидії, соціальні виплати) відповідно до їхніх потреб	Оцінка ефективності системи соціальної допомоги для підтримки малозабезпечених або соціально незахищених категорій	Підтримка соціально вразливих категорій населення через цільову допомогу
Правова інклюзивність	Відсоток вразливих груп, які мають доступ до правових консультацій та захисту своїх прав	Оцінка доступу до правової допомоги для маргіналізованих груп (безкоштовна правова допомога, правові клініки)	Гарантування захисту прав усіх громадян, незалежно від їх соціального або економічного становища
Залучення громадян до процесів прийняття рішень	Відсоток населення, яке бере участь у громадських обговореннях, петиціях або виборах	Оцінка рівня участі населення у процесах прийняття рішень на місцевому рівні, особливо представників маргіналізованих груп	Забезпечення прозорості та участі громадян у прийнятті рішень щодо соціальної політики

Джерело: розроблено авторами

Ці індикатори допоможуть всебічно оцінити ступінь інклюзивності соціальних стандартів і виявити прогалини в забезпеченні рівного доступу до ресурсів і послуг для всіх членів громади.

Регіоналізація та локалізація соціальних стандартів є ключовими процесами, що дозволяють адаптувати національні соціальні політики до специфіки окремих регіонів та громад. Ці процеси забезпечують більш

гнучкий та адресний підхід до реалізації соціальних гарантій, що особливо важливо у різномірних країнах з великою територією, культурними, економічними та соціальними відмінностями.

Регіоналізація – це процес адаптації соціальних стандартів на рівні окремих регіонів відповідно до їхніх особливостей. У кожному регіоні можуть бути свої соціально-економічні, демографічні, культурні та екологічні умови, які потребують унікальних підходів до формування та реалізації соціальної політики.

Однією з головних цілей регіоналізації є забезпечення справедливого розподілу ресурсів та можливостей у різних частинах країни. Національні соціальні стандарти часто встановлюються як загальні правила, але їх ефективність залежить від здатності регіонів адаптувати ці правила до своїх умов. Це може включати такі аспекти:

1. Регіони з різним рівнем економічного розвитку мають різні потреби щодо соціальних стандартів, таких як мінімальний рівень доходу чи доступ до працевлаштування.

2. Вікова структура населення, частка пенсіонерів, рівень урбанізації чи міграційні процеси відрізняються в різних регіонах, що впливає на соціальну політику.

3. У сільських і міських регіонах необхідні різні соціальні стандарти щодо охорони здоров'я, транспорту, освіти та соціальної інфраструктури.

Регіоналізація сприяє гнучкішій і більш ефективній реалізації соціальних стандартів. Наприклад, у промислово розвинених регіонах з високим рівнем зайнятості важливо фокусуватися на стандартах умов праці, безпеці на виробництві та захисті прав працівників. У той же час, для депресивних або сільських регіонів основний акцент може бути зроблений на забезпеченні базових соціальних послуг, таких як доступ до охорони здоров'я, освіти та допомоги вразливим верствам населення.

Локалізація соціальних стандартів – це ще глибший рівень адаптації

на рівні окремих громад чи міст. На цьому рівні відбувається детальніша адаптація соціальної політики до потреб конкретних населених пунктів, з урахуванням їхніх унікальних соціальних, культурних і економічних реалій.

Інклюзивність реалізації соціальних стандартів означає практичне впровадження політик і заходів, що забезпечують доступність та ефективність соціальних послуг для всіх категорій населення, незалежно від їх соціальних, фізичних або економічних обмежень. Це включає інтеграцію підходів, які дозволяють уникнути дискримінації та забезпечують рівні можливості для всіх, особливо для вразливих груп.

Основні принципи інклюзивності в реалізації соціальних стандартів:

1. Доступність послуг. Соціальні послуги, такі як охорона здоров'я, освіта, соціальна допомога та житло, повинні бути доступними для всіх груп населення. Це означає усунення фізичних, економічних та інформаційних бар'єрів, які можуть перешкоджати доступу до цих послуг. Наприклад, використання цифрових платформ або спеціальних програм для людей з обмеженими можливостями.

2. Адаптація послуг до потреб різних груп. Реалізація соціальних стандартів повинна враховувати специфічні потреби різних груп, включаючи людей з інвалідністю, літніх людей, дітей, жінок, внутрішньо переміщених осіб (ВПО), біженців тощо. Це може включати спеціальні навчальні програми, адаптовані послуги охорони здоров'я, допомогу в працевлаштуванні та інші послуги.

3. Залучення громадськості до процесу прийняття рішень. Важливо, щоб під час розробки та впровадження соціальних стандартів враховувалась думка всіх соціальних груп, зокрема вразливих категорій. Ця участь допомагає забезпечити, що політики будуть відповідати реальним потребам населення.

4. Партнерство з недержавними організаціями та бізнесом. Для досягнення інклюзивності часто важливо співпрацювати з громадськими

організаціями, що спеціалізуються на захисті прав вразливих груп, та бізнесом для спільної реалізації соціальних ініціатив.

5. Моніторинг та оцінка ефективності: Необхідно регулярно оцінювати, наскільки інклюзивно реалізуються соціальні стандарти. Це допоможе вчасно виявляти проблеми та здійснювати корекційні заходи для підвищення ефективності.

Інклюзивність реалізації соціальних стандартів забезпечує соціальну інтеграцію та покращує якість життя всіх громадян, сприяючи соціальній згуртованості та економічній стабільності, особливо в умовах постконфліктного або кризового відновлення.

Інноваційний підхід до розроблення соціальних стандартів «Соціальний стандарт 4.0» базується на інтеграції цифрових технологій, суспільного залучення та персоналізованих рішень для створення гнучких, адаптивних і ефективних соціальних стандартів (табл. 2).

Підхід «Соціальний стандарт 4.0» сприятиме створенню сучасних, адаптивних та ефективних соціальних стандартів, що відповідатимуть реальним викликам і забезпечуватимуть сталий соціальний розвиток.

Інноваційний підхід до розроблення соціальних стандартів під назвою «Соціальний стандарт 4.0» ґрунтується на інтеграції цифрових технологій, суспільного залучення та персоналізованих рішень, що дозволяє створювати адаптивні та ефективні нормативи. Основною ідеєю підходу є діджиталізація процесу: інтерактивна цифрова платформа забезпечує моделювання та постійне оновлення соціальних стандартів у режимі реального часу, враховуючи зміни економічної ситуації та потреби населення. Використання блокчейн-технологій гарантує прозорість та довіру на всіх етапах розроблення. Цей підхід також акцентує увагу на активному залученні громадян до процесу шляхом краудсорсингу. Інтерактивні опитування, фокус-групи та інноваційні формати, такі як хакатони, дають змогу зібрати ідеї та пропозиції безпосередньо від

суспільства. За допомогою соціальних мереж та мобільних застосунків можна оперативно реєструвати проблеми та відслідковувати реалізацію стандартів.

Таблиця 2

**Інноваційний підхід до розроблення соціальних стандартів
«Соціальний стандарт 4.0»**

Складова	Характеристика
Діджиталізація соціальних стандартів	Розроблення інтерактивної цифрової платформи для моделювання соціальних стандартів, яка дозволяє оновлювати нормативи в режимі реального часу залежно від змін економічної ситуації чи потреб населення Використання блокчейн-технологій для забезпечення прозорості та довіри під час затвердження стандартів
Залучення громадян через краудсорсинг	Активне залучення громадян, експертів та громадських організацій для збору ідей та потреб за допомогою інтерактивних опитувань, фокус-груп або хакатонів Використання соціальних мереж та мобільних застосунків для реєстрації проблем і пропозицій, що сприяє ефективному моніторингу впровадження стандартів
Адаптивне управління	Адаптація соціальних стандартів до специфічних потреб вразливих груп (наприклад, дітей, літніх людей, осіб з інвалідністю) через систему соціального моделювання Персоналізація стандартів за допомогою AI-аналізу, що враховує регіональні, культурні та економічні особливості
Використання Big Data для прийняття рішень	Аналіз великих даних із державних установ, соціальних служб, медичних закладів та статистичних органів для визначення реальних потреб та точного формування стандартів
Динамічність стандартів	Перехід від жорстко регламентованих стандартів до динамічних орієнтирів, які можуть бути автоматично переглянуті залежно від поточних умов (наприклад, зміни рівня інфляції чи соціальних потреб)
Пілотні проекти та тестування	Запровадження інноваційних соціальних стандартів на локальному рівні через пілотні проекти в окремих громадах для тестування, доопрацювання та масштабування успішних практик

Джерело: розроблено авторами

Особлива увага приділяється інклюзивній адаптації соціальних стандартів для вразливих груп, таких як діти, люди похилого віку чи особи з інвалідністю. Використання штучного інтелекту дає змогу персоналізувати стандарти, враховуючи регіональні, культурні та економічні особливості.

Ще одним ключовим елементом є застосування аналізу великих даних.

Інформація зі статистичних баз, державних установ та соціальних служб допомагає точно визначати реальні потреби населення та формувати відповідні стандарти. Для досягнення динамічності стандартів пропонується запровадити гнучку систему перегляду нормативів, яка автоматично адаптується до змін умов, таких як рівень інфляції чи нові соціальні виклики.

Впровадження цього підходу рекомендується починати через пілотні проекти на локальному рівні. Це дозволить протестувати нові стандарти, удосконалити їх та масштабувати найкращі практики для інших громад. Таким чином, інноваційний підхід сприятиме створенню сучасних, та адаптивних соціальних стандартів, які відповідатимуть реальним потребам населення та сприятимуть сталому соціальному розвитку.

Ключові напрями формування інклюзивних соціальних стандартів полягають у створенні доступного та справедливого соціального середовища для всіх груп населення (рис. 2). Це включає розробку інституційних механізмів підтримки, удосконалення нормативно-правової бази, адаптованої до потреб вразливих верств суспільства, та запровадження інклюзивної інфраструктури, доступної для всіх. Важливим є фінансування програм соціального захисту, розширення освітніх можливостей, цифровізація послуг і впровадження інформаційних платформ для забезпечення прозорості й ефективності.

Фінансовий аспект інклюзивності соціальних стандартів спрямований на забезпечення доступу до базових послуг і підтримки для вразливих груп населення. Пільгове кредитування дозволяє малозабезпеченим сім'ям покращувати свої житлові умови чи розв'язувати інші соціально важливі питання. Фінансування державних і місцевих соціальних програм сприяє зниженню нерівності, тоді як адресна соціальна допомога забезпечує підтримку тим, хто її найбільше потребує.

Рис. 2. Ключові напрями формування інклюзивних соціальних стандартів

Джерело: розроблено авторами

Технологічний підхід до інклюзивності спрощує доступ до соціальних послуг завдяки інноваціям. Онлайн-платформи створюють зручний інтерфейс для отримання підтримки, а мобільні додатки дозволяють оперативно звертатися за допомогою. Використання штучного інтелекту в аналізі потреб підвищує ефективність роботи соціальних служб, а цифровізація даних спрощує адміністрування. Автоматизація процесів, включно із виплатами та пільгами, знижує ризики затримок та зловживань.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Інклюзивність соціальних стандартів – це підхід до формулювання та реалізації соціальних норм і нормативів, який орієнтований на забезпечення рівних прав і можливостей для всіх верств населення, враховуючи їхні специфічні потреби та обмеження. Такий підхід полягає в тому, щоб соціальні стандарти, що регулюють доступ до базових послуг, ресурсів і прав, були справедливими та доступними для всіх громадян, включаючи вразливі групи населення, такі як люди з інвалідністю, літні люди, діти, малозабезпечені, національні та етнічні меншини, внутрішньо переміщені особи, а також представники інших соціальних категорій, які можуть бути маргіналізовані або зіштовхуються з додатковими труднощами в отриманні доступу до ресурсів і послуг.

Інклюзивність соціальних стандартів передбачає не лише надання рівного доступу до основних соціальних благ, таких як освіта, охорона здоров'я, працевлаштування, житло, соціальний захист, а й адаптацію існуючих політик і практик до потреб різних груп населення. Це може включати в себе такі аспекти, як врахування різноманіття мов, культур, фізичних можливостей, соціальних і економічних статусів, забезпечення доступу до інформації та послуг через різні канали (в тому числі через цифрові платформи), створення комфортного середовища для всіх громадян, а також організацію спеціальних програм підтримки для найбільш вразливих категорій населення.

Інклюзивність соціальних стандартів також означає врахування змін у суспільстві, які можуть виникати в результаті демографічних змін, глобалізаційних процесів, економічних трансформацій або технологічних інновацій. Розробка таких стандартів вимагає співпраці з різними соціальними групами, експертами та організаціями, які мають досвід роботи з вразливими верствами населення, а також залучення громадян до процесу формування політик через механізми участі, такі як опитування, фокус-групи та інші форми громадського обговорення.

Основною метою інклюзивних соціальних стандартів є не тільки забезпечення рівного доступу, але й сприяння активній участі всіх членів суспільства в його розвитку. Це дозволяє створювати справедливе середовище, де кожен може реалізувати свій потенціал, а також зміцнює соціальну згуртованість та підтримує сталий розвиток суспільства в цілому.

Література

1. Стандарти громадсько-активної школи: соціальна інклюзія : навчально-методичний посібник / Найда Ю.М., Ткаченко Л.М. Під заг. ред. Даниленко Л.І., К. : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2014. 68 с.

2. Чукут С.А., Шиць О.Р. Забезпечення соціальної інклюзії в розумних містах: виклики та сучасні тенденції. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 1.

3. Створення безбар'єрного середовища та соціальна інклюзія: світовий досвід для України : аналіт. доп. / [Зубченко С. О., Каплан Ю. Б., Тищенко Ю. А.]. Київ : НІСД, 2020. 24 с.

4. Соціальна та освітня інклюзія: історія, сучасність та перспективи розвитку : колективна монографія у 2 частинах. Частина 1. Інституційні та особистісні аспекти впровадження в Україні / за ред. С.П. Миронової, Л. Б. Платаш. Чернівці : «Технодрук», 2021. 352 с.

5. Права людей з інвалідністю в умовах збройного конфлікту на сході

України : аналітичний звіт, наук. видання / Л. Байда, П. Ждан, Б. Мойса ; заг. ред. А. Бущенко ; УГС з прав людини. Київ, 2016. 126 с.

6. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів : навчально-методичний посібник / за заг. ред. М. А. Порошенко [та ін.] ; *Всеукр. благод. організація «Благодійний фонд Порошенка»*. Київ, 2018. 252 с.

7. Omelyanenko V., Hordiienko V., Nosachenko O. Public management of socio-economic standards development: institutional and innovation design framework. *Scientific Journal of Polonia University*. 2024. 66 (5). P. 176-186.

8. Ємельяненко Л. М., Москвіна В. І. Формування концептуальної моделі трансфертної політики в соціальній сфері України. *Інноваційна економіка*. 2019. № 3-4 (79). С. 34–40.

9. Лібанова Е. М. Соціальні проблеми модернізації української економіки. *Демографія та соціальна економіка*. 2012. № 1 (17). С. 5–22.

10. Омеляненко О.М. Безпека та резильєнтність розвитку громад в умовах постмодерну (архетипна методологія). *Наукові перспективи*. 2024. № 5 (47). С. 210-227.

11. Омеляненко В.А., Омеляненко О.М. Інфраструктура розвитку людського капіталу та вибір пріоритетних проєктів смарт-рішень для громад. *Суспільство та національні інтереси*. 2024. № 4 (4). С. 1252-1269.

12. Omelyanenko V. A., Fantaiev V. E. Methodical aspects of assessing the impact of implementation stages of smart city projects on the social and economic impacts. *Achievements of the Economy: Prospects and Innovations*. 2024. № 9. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13326540>.

13. Empowering communities: nexus of infrastructure and local prosperity: collective monograph. Ed. by Olena Omelianenko and Olha Prokopenko. Tallinn : Teadmus OÜ, 2024. 415 p.

14. Малюга Л.Ю., Юрексул І.В. Проблеми реалізації державної політики у сфері соціального захисту осіб з інвалідністю в Україні. *Правові*

новели. 2022. № 18. С. 161–167.

15. Оверчук В.А. Міжнародний досвід у сфері працевлаштування осіб з інвалідністю. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 22. Ч. 3. 2018. С. 14–17.

References

1. Standarty hromadsko-aktyvnoi shkoly: sotsialna inkluziia: navchalno-metodychnyi posibnyk / Naida Yu.M., Tkachenko L.M. Pid zah. red. Danylenko L.I., K.: TOV «Vydavnychyi dim «Pleiady», 2014. 68 s. [in Ukrainian].

2. Chukut S.A., Shyts O.R. Zabezpechennia sotsialnoi inkluzii v rozumnykh mistakh: vyklyky ta suchasni tendentsii. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*. 2021. № 1 [in Ukrainian].

3. Stvorennia bezbariernoho seredovyscha ta sotsialna inkluziia: svitovyi dosvid dlia Ukrainy: analit. dop. / [Zubchenko S. O., Kaplan Yu. B., Tyshchenko Yu. A.]. Kyiv: NISD, 2020. 24 s. [in Ukrainian].

4. Sotsialna ta osvitnia inkluziia: istoriia, suchasnist ta perspektyvy rozvytku: kolektyvna monohrafiia u 2 chastynakh. Chastyna 1. Instytutsiini ta osobystisni aspekty vprovadzhennia v Ukraini / za red. S.P. Myronovoi, L. B. Platash. Chernivtsi: «Tekhnodruk», 2021. 352 s. [in Ukrainian].

5. Prava liudei z invalidnistiu v umovakh zbroinoho konfliktu na skhodi Ukrainy: analitychnyi zvit, nauk. vydannia / L. Baida, P. Zhdan, B. Moisa; zah. red. A. Bushchenka; UHS z prav liudyny. Kyiv, 2016. 126 s. [in Ukrainian].

6. Orhanizatsiino-metodychni zasady diialnosti inkluzyvno-resursnykh tsentriv: navchalno-metodychnyi posibnyk / za zah. red. M. A. Poroshenko [ta in.]; *Vseukr. blahod. orhanizatsiia «Blahodiinyi fond Poroshenka»*. Kyiv, 2018. 252 s. [in Ukrainian].

7. Omelyanenko V., Hordiienko V., Nosachenko O. Public management of socio-economic standarts development: institutional and innovation design framework. *Scientific Journal of Polonia University*. 2024. 66 (5). pp. 176-186.

8. Yemelianenko L. M., Moskvina V. I. Formuvannia kontseptualnoi modeli transfertnoi polityky v sotsialnii sferi Ukrainy. *Innovatsiina ekonomika*. 2019. № 3-4 (79). S. 34–40 [in Ukrainian].

9. Libanova E. M. Sotsialni problemy modernizatsii ukrainskoi ekonomiky *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika*. 2012. № 1 (17). S. 5–22 [in Ukrainian].

10. Omelianenko O.M. Bezpeka ta rezylientnist rozvytku hromad v umovakh postmodernu (arkhetydna metodolohiia). *Naukovi perspektyvy*. 2024. № 5 (47). S. 210-227 [in Ukrainian].

11. Omelianenko V.A., Omelianenko O.M. Infrastruktura rozvytku liudskoho kapitalu ta vybir priorytetnykh proiektiv smart-rishen dlia hromad. *Suspilstvo ta natsionalni interesy*. 2024. № 4 (4). S. 1252-1269 [in Ukrainian].

12. Omelyanenko V. A., Fantaiev V. E. Methodical aspects of assessing the impact of implementation stages of smart city projects on the social and economic impacts. *Achievements of the Economy: Prospects and Innovations*. 2024. № 9. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13326540>.

13. Empowering communities: nexus of infrastructure and local prosperity: collective monograph. Ed. by Olena Omelianenko and Olha Prokopenko. Tallinn: Teadmus OÜ, 2024. 415 p.

14. Maliuha L.Yu., Yureksul I.V. Problemy realizatsii derzhavnoi polityky u sferi sotsialnoho zakhystu osib z invalidnistiu v Ukraini. *Pravovi novely*. 2022. № 18. S. 161–167 [in Ukrainian].

15. Overchuk V.A. Mizhnarodnyi dosvid u sferi pratsevlashtuvannia osib z invalidnistiu. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*. 2018. Vyp. 22. Ch. 3. 2018. S. 14–17 [in Ukrainian].